

FOLKLOR JANRLARI ORQALI O'QUVCHILARNI MILLIY URF-ODATLARNI QADRLASHGA O'RGATISH METODIKASI

Sh.H.Achilova¹

1. Toshkent Kimyo xalqaro universiteti talabasi, E-mail: s47179246@gmail.com

Mas'ul muallif: Achilova Shahlo Hayitboy qizi, Toshkent Kimyo xalqaro universiteti talabasi, E-mail: s47179246@gmail.com.

Accepted: 11 Avgust 2026

Published: 11 Avgust 2026

Copyright: © 2026 by the author(s). Licensee Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi.

Iqtibos uchun: Achilova, S. H. FOLKLOR JANRLARI ORQALI O'QUVCHILARNI MILLIY URF-ODATLARNI QADRLASHGA O'RGATISH METODIKASI / S. H. Achilova // Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi. — 2026. — T. 7, № 2. — B. 16–19.

Annotatsiya. Ushbu maqolada folklor janrlari vositasida umumta'lim maktablari o'quvchilarining milliy urf-odatlar va an'analarni qadrlash ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Maqolada ertak, qo'shiq, doston, maqol, topishmoq va boshqa folklor janrlarining ta'limiy-tarbiyaviy salohiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: folklor, og'zaki ijod, milliy urf-odatlar, qadriyatlar, ertak, doston, maqol, ta'lim metodikasi, milliy tarbiya, pedagogik texnologiyalar.

МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ УВАЖЕНИЮ И ЦЕННОСТНОМУ ВОСПРИЯТИЮ НАЦИОНАЛЬНЫХ ТРАДИЦИЙ ПОСРЕДСТВОМ ФOLKLORНЫХ ЖАНРОВ

Аннотация. В данной статье научно-теоретически проанализирована методика формирования у учащихся общеобразовательных школ навыков уважения к национальным обычаям и традициям посредством жанров фольклора. В статье раскрыт образовательный и воспитательный потенциал сказок, песен, эпических произведений, пословиц, загадок и других жанров фольклора.

Ключевые слова: фольклор, устное народное творчество, национальные обычаи, ценности, сказка, дастан, пословица, методика обучения, национальное воспитание, педагогические технологии.

METHODOLOGY FOR TEACHING STUDENTS TO APPRECIATE NATIONAL TRADITIONS THROUGH FOLKLORE GENRES

Abstract. This article scientifically and theoretically analyzes the methodology of developing secondary school students' appreciation skills for national customs and traditions through folklore genres. The article explores the educational and pedagogical potential of fairy tales, songs, epic narratives, proverbs, riddles, and other genres of folklore.

Keywords: folklore, oral creativity, national customs, values, fairy tale, epic, proverb, teaching methodology, national education, pedagogical technologies.

Kirish. Mustaqillik yillarida O'zbekiston Respublikasida milliy ma'naviyat, madaniy meros va xalq og'zaki ijodini asrab-avaylash, yosh avlodga yetkazish masalalari davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmonida ham ma'naviy-ma'rifiy ishlarning ustuvor yo'nalishlari sifatida milliy qadriyatlarni asrash va targ'ib qilish vazifasi qo'yilgan. Ushbu vazifani amalga oshirishda umumta'lim muassasalarining roli alohida ahamiyat kasb etadi.

O'quvchilarni milliy urf-odatlarini qadrlashga o'rgatish - bu pedagogik jarayonning eng murakkab va ko'p qirrali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu yo'nalishda folklor janrlarining tarbiyaviy salohiyati misli ko'rilmagan darajada katta. Folklor - xalqning ko'p asrlik tajribasi, donishmandligi, axloqiy me'yorlari va estetik qarashlarini o'zida mujassam etgan ma'naviy boylikdir. U avloddan-avlodga o'tib kelgan, xalqning ruhiy-ma'naviy qiyofasini saqlovchi noyob xazinadir.

Globallashuv jarayonlari fonida yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, an'analarga sodiqlik tuyg'usini shakllantirish dolzarb pedagogik muammoga aylanmoqda. Folklor janrlarini ta'lim jarayoniga maqsadli, tizimli va metodik jihatdan asoslangan tarzda joriy etish bu muammoning yechimida samarali vosita hisoblanadi.

Folklor (inglizcha "folk-lore" - "xalq donoligi") keng ma'noda xalq og'zaki ijodining barcha namunalarini qamrab oluvchi tushunchadir. O'zbek folklorshunosligida bu sohaning shakllanishi va rivojiga K. Imomov, T. Mirzayev, B. Sarimsoqov, O. Safarov, M. Jo'rayev kabi olimlar salmoqli hissa qo'shganlar. Ularning ilmiy izlanishlari folklor janrlarini tasniflash, ularning poetik tabiati va tarbiyaviy salohiyatini ochib berishda muhim manba bo'lib xizmat qilmoqda.

Folklor janrlarini ilmiy adabiyotlarda turli mezonlar asosida tasniflash mumkin. Mavzu, hajm, ifoda usuli va funksional xususiyatlari bo'yicha o'zbek xalq og'zaki ijodi quyidagi asosiy janrlarga bo'linadi:

Epik janrlar (ertak, doston, naql, rivoyat, latifa);

Lirik janrlar (qo'shiq, alla, marsiya, yor-yor);
Kichik janrlar (maqol, matal, topishmoq, tez aytish);
Marosim folklori (to'y qo'shiqlari, yor-yor, kelin salom, motam qo'shiqlari);
Bolalar folklori (sanama, ovutmachiq, ermak qo'shiqlari).

Har bir janrning o'ziga xos vazifalari, badiiy tasvir vositalari va tarbiyaviy ta'sir ko'lam mavjud. Masalan, ertaklar bolalarda yaxshilik va yomonlikni farqlash, mehnatsevarlik, halollik, do'stlik kabi insoniy fazilatlarni shakllantirsa, dostonlar vatanparvarlik, jasurlik, ona-yurtga sadoqat tuyg'ularini tarbiyalaydi. Maqollar esa hayotiy tajribaning zamiriy mag'zini ifodalovchi, axloqiy me'yorlarni qisqa va lo'nda tarzda yetkazuvchi kuchli vositadir.

Folklor janrlarining ta'lim-tarbiyada qo'llanilishi nazariy asosida quyidagi pedagogik tamoyillar yotadi:

1. Tabiiylik tamoyili - bola folklor namunalari o'zining tabiiy ehtiyoji sifatida qabul qiladi;
2. Ko'rgazmalilik tamoyili - obrazli ifoda va majoziy tilning ta'sir kuchi yuqori;
3. Xalqchilik tamoyili - material xalq ruhiyatiga mos, tushunarli va yaqin;
4. Tarbiyaviy yo'naltirilganlik tamoyili - har bir janr o'zida axloqiy-ma'naviy mag'zini saqlaydi.

Yetuk folklorshunos olim O. Safarov ta'kidlaganidek, xalq og'zaki ijodi nafaqat estetik zavq beruvchi badiiy hodisa, balki yosh avlodning ma'naviy kamol topishida muhim omil hisoblanadi. Bu fikr folklor janrlarining ta'lim jarayonidagi roli va o'rni haqidagi qarashlarning ilmiy asosini tashkil qiladi. Folklor janrlarining tarbiyaviy salohiyati ularning bir qator o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Birinchidan, folklor namunalari xalqning ko'p asrlik hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va axloqiy mezonlarini o'zida ifoda etadi. Ikkinchidan, ular obrazli til, jonli ifoda va emotsional ta'sir kuchiga ega bo'lib, yosh tinglovchining qalbiga oson yetib boradi. Uchinchidan, folklor janrlari milliy o'ziga xoslikni saqlash, milliy ong va g'ururni shakllantirishda asosiy vositalardan biridir.

O'zbek xalq ertaklarining tarbiyaviy ta'siri xususida M. Jo'rayev shunday yozadi: ertaklar bolaning tafakkurini o'stiribgina qolmasdan, balki uning axloqiy qiyofasi, dunyoqarashi va qadriyatlar tizimini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Haqiqatan ham, "Susambil", "Ur to'qmoq", "Zumrad va Qimmat", "Ochil dasturxon" kabi xalq ertaklarida mehnatsevarlik, halollik, ota-onaga hurmat, do'stlik kabi qadriyatlar mahorat bilan ifoda etilgan.

Dostonlar o'zbek folklorining eng ulug'vor janri bo'lib, ularda xalqning eng yaxshi orzu-istaklari, qahramonona kayfiyatlari mujassamlangan. "Alpomish", "Go'ro'g'li", "Ravshan", "Kuntug'mish" kabi dostonlarda vatanparvarlik, mardlik, sevgi va sadoqat g'oyalari yorqin obrazlar orqali ifoda etilgan. Dostonlardagi qahramonlar yosh avlod uchun haqiqiy ibratli timsollar bo'lib xizmat qiladi.

Maqol va matallar xalq donishmandligining kvintessensiyasi (mag'zi) sifatida o'ziga xos o'rin tutadi. Ularda hayotning turli sohalariga oid axloqiy-falsafiy umumlashmalar mavjud bo'lib, qisqa va ta'sirchan shaklda ifoda etilgan. Topishmoqlar bolaning tafakkurini o'stirish, kuzatuvchanlik va mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, ular orqali bola atrof-muhitni, hayvonot va o'simliklar olamini, milliy-maishiy buyumlarni o'rganadi. Bu esa o'z navbatida bolada ona yurtga, milliy turmush tarziga muhabbat hissini uyg'otadi.

Bolalar folklori kichikintoylar uchun yaratilgan maxsus janrlar majmuyi bo'lib, allalar, sanamalar, ovutmachiq, ermak qo'shiqlaridan iborat. Bu janrlar bolaning eng nozik yoshidan boshlab uning ruhiy-emotsional sohasini shakllantirishda, ona tilini o'zlashtirishda va dunyoqarashini boyitishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Onaning bolasiga aytgan allasi - milliy tarbiyaning eng birinchi va eng ta'sirchan shakli bo'lib, bola qalbiga ona zaminga muhabbat, yaqinlarga mehr-oqibat hislarini ekadi.

Folklor janrlarini ta'lim jarayoniga joriy etishning metodik asoslari zamonaviy pedagogika va folklorshunoslik fanlarining yutuqlariga tayangan holda ishlab chiqilishi lozim. Q. Yo'ldoshev va M. Yo'ldoshevalarning ko'rsatishicha, folklor namunalari o'rgatishda matnning estetik qiymati bilan birga uning tarbiyaviy salohiyatini ochib berish ham muhim ahamiyatga ega⁷. Bu yondashuv o'qituvchi oldida murakkab metodik vazifalarni qo'yadi.

Birinchi tamoyil - yoshga moslik tamoyili. Folklor janrlarini o'rgatishda o'quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlari hisobga olinishi shart. Boshlang'ich sinflarda kichik hajmli, oddiy mazmundagi ertaklar, sanamalar, qisqa qo'shiqlar va topishmoqlar berilsa, o'rta sinflarda yirik hajmli ertaklar, latifalar, maqollar, dostonlardan parchalar o'rgatiladi. Yuqori sinflarda esa epik dostonlar, marosim folklori namunalari va ularning ilmiy-nazariy tahlili olib boriladi.

Ikkinchi tamoyil - kompleks yondashuv tamoyili. Folklor namunasi nafaqat adabiyot darslarida, balki tarix, musiqa, tasviriy san'at, atrof-olamni bilish kabi fanlar bilan integratsiyalashgan tarzda o'rgatilishi maqsadga muvofiqdir. Bu yondashuv o'quvchida yaxlit dunyoqarash shakllantiradi va folklor materialining tarbiyaviy ta'sirini kuchaytiradi.

Uchinchi tamoyil - faollik va ijodiy yondashuv tamoyili. O'quvchilar folklor namunalari passiv qabul qiluvchi sifatida emas, balki ijodkor sifatida ishtirok etishlari kerak. Bunda ertaklarni qayta hikoya qilish, sahnalashtirish, milliy bayramlarda qo'shiq aytish, doston parchalarini yodlash, maqollar bo'yicha insho yozish kabi mashg'ulotlar samarali natija beradi.

To'rtinchi tamoyil - milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi tamoyili. Folklor materialini o'rgatishda nafaqat milliy o'ziga xosliklar, balki umuminsoniy ahamiyatga ega bo'lgan axloqiy g'oyalar ham ta'kidlanishi muhim. Bu o'quvchida bag'rikenglik va boshqa madaniyatlarga hurmat hissini shakllantiradi.

Beshinchi tamoyil - emotsional-estetik ta'sir tamoyili. Folklor namunalari o'rganish jarayoni o'quvchilarda chuqur emotsional kechinmalar uyg'otishi kerak. Buning uchun darslarda audio va video materiallar, baxshilarning ijro ko'rinishlari, milliy musiqiy asboblarning yangrashi, milliy kostyumlardagi sahnalashtirishlar keng qo'llanilishi maqsadga muvofiqdir.

Folklor janrlarini ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli joriy etish uchun turli xil metod va shakllarni qo'llash zarur. S.

Tursunov adabiyot o'qitish metodikasiga oid asarida ta'kidlaganidek, folklor materialini taqdim etishda an'anaviy va innovatsion usullarning oqilona uyg'unlashtirilishi yuksak natija beradi. Bu fikr o'qituvchining metodik mahoratini oshirish zaruratini taqozo etadi.

Hikoya va o'qib berish usuli ertaklar, naqlar, rivoyatlarni o'rgatishda asosiy usullardan biridir. O'qituvchining ifodali, badiiy o'qishi orqali asarning estetik ta'siri kuchayadi. Ushbu usulda baxshilar va ertakchilarning ijro an'alaridan namunalar ko'rsatilishi, ovoz yozuvlari tinglatilishi alohida ahamiyat kasb etadi.

Suhbat va munozara usuli folklor asarining mazmuni, g'oyaviy yo'nalishi, qahramonlar xarakteri, asarda ifodalangan milliy qadriyatlar yuzasidan o'quvchilar bilan fikr almashish imkonini beradi. Bu usul orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash, o'z qarashlarini asoslab berish, axloqiy mezonlar bo'yicha xulosalar chiqarish ko'nikmalari rivojlantiriladi.

Sahnalashtirish va dramatisatsiya usuli folklor namunalarini o'zlashtirishning eng samarali yo'llaridan biri bo'lib, o'quvchilarining faolligini, ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqaradi. Ertaklarni teatrlashtirib qo'yish, dostonlardan sahnalar tayyorlar, maqollar asosida miniaturalar yaratish - bularning barchasi materialning chuqur o'zlashtirilishini ta'minlaydi.

Tadqiqot-izlanish usuli yuqori sinf o'quvchilari uchun mo'ljallangan bo'lib, ular o'z hududidagi folklor namunalarini to'plash, yosh avlod oilalarida saqlanib qolgan ertak, qo'shiq, allalarni yozib olish, ularni tahlil qilish bilan shug'ullanadilar. Bu usul o'quvchilarda tadqiqotchilik ko'nikmalari, milliy merosga jiddiy munosabat va ilmiy salohiyatni shakllantiradi.

Interaktiv usullar - aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, "fikrlar daraxti", "Venn diagrammasi", rolli o'yinlar folklor darslarini jonli, qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanish zamonaviy o'quvchining ehtiyojlariga mos keluvchi yo'ldir. Multimedia taqdimotlar, virtual sayohatlar, raqamli folklor xaritalari, baxshilar ijrosining videoyozuvlari folklor materialini yangi shaklda taqdim etish imkonini yaratadi. Bu o'quvchilarning qiziqishini yanada oshiradi va materialni yaxshiroq o'zlashtirishga yordam beradi.

Yuqorida bayon etilgan nazariy va metodik asoslar zahirida folklor janrlari orqali o'quvchilarda milliy urf-odatlarini qadrlash hissini shakllantirishning amaliy modelini ishlab chiqish mumkin. Ushbu model uchta asosiy bosqichni o'z ichiga oladi:

Motivatsion-tayyorgarlik bosqichi;

Asosiy o'zlashtirish bosqichi;

Ijodiy qo'llash bosqichi.

Birinci bosqichda o'quvchilarda folklor namunalariga qiziqish uyg'otish, ularni materialni qabul qilishga emotsional jihatdan tayyorlash maqsadi qo'yiladi. Bunda kirish suhbatlari, ko'rgazmali materiallar namoyishi, milliy musiqa namunalarini tinglash, baxshilar haqida qisqa axborot berish kabi mashg'ulotlar amalga oshiriladi. O'qituvchi o'quvchilar bilan ularning oilalaridagi an'analari, urf-odatlar, bilgan ertak va qo'shiqlar haqida suhbatlashadi. Bu o'rganilayotgan materialning shaxsiy ahamiyatini yuzaga chiqaradi.

Ikkinchi bosqichda asosiy o'rganish ishlari olib boriladi: folklor namunasini ifodali o'qish, mazmunini tahlil qilish, badiiy xususiyatlarini aniqlash, asarda ifodalangan milliy qadriyatlar va urf-odatlarini ochib berish. Bu bosqichda o'qituvchining hikoyasi, suhbat-savol-javob, matn ustida ishlash, mustaqil tahlil topshiriqlari keng qo'llaniladi. O'quvchilar har bir folklor namunasidagi axloqiy g'oya, tarbiyaviy mag'z, hayotiy donolikni mustaqil ravishda anglashga undaladi.

Uchinchi bosqich ijodiy qo'llash bosqichi bo'lib, bu yerda o'rganilgan material o'quvchilarning shaxsiy tajribasi va ijodiy faoliyati orqali mustahkamlanadi. Bunda quyidagi mashg'ulot turlari samaralidir: o'rganilgan ertak yoki dostonidagi axloqiy muammoni inshoda yoritish; ma'lum bir maqol yoki matal asosida hayotiy hikoya yozish; folklor asarini sahnalashtirish; milliy bayramlar, marosimlarni o'ziga xos festival sifatida tashkil etish; oilada saqlanib qolgan urf-odatlar haqida prezentatsiya tayyorlash.

Modelning samarali ishlashi uchun bir qator pedagogik shartlar yaratilishi lozim. Birinchidan, o'qituvchining o'zi folklor sohasida etarli bilim va malakaga ega bo'lishi, milliy qadriyatlarni chuqur his eta olishi muhim. Ikkinchidan, ta'lim jarayoni metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan, didaktik materiallar, vizual va audio vositalar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak. Uchinchidan, oila va maktab hamkorligi yo'lga qo'yilgan bo'lishi, ota-onalar farzandlarining milliy tarbiyasiga jiddiy mas'uliyat bilan yondashishlari talab etiladi.

N. Karimov o'zining tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, milliy qadriyatlarni shakllantirish jarayoni faqat maktab doirasi bilan cheklanmaydi, balki butun ijtimoiy muhit, oila, mahalla va keng jamoatchilikning hamkorlikdagi sa'y-harakatlarini taqozo etadi. Folklor namunalari aynan shu hamkorlikni mustahkamlovchi o'ziga xos ko'pri bo'lib xizmat qiladi.

Mazkur amaliy modelning eksperimental sinovi shuni ko'rsatadiki, folklor janrlari vositasida muntazam, tizimli va metodik jihatdan asoslangan tarzda olib borilgan tarbiyaviy ish o'quvchilarda milliy urf-odatlarga ijobiy munosabat, milliy o'zlikni anglash hissi va ona zaminga muhabbat tuyg'usini shakllantirishda yuqori samaradorlik beradi.

Folklor janrlari o'zining boy ma'naviy mazmuni, badiiy go'zalligi va emotsional ta'sir kuchi bilan o'quvchilarda milliy urf-odatlarini qadrlash hissini shakllantirishda misli ko'rilmagan salohiyatga ega. Ertak, doston, qo'shiq, maqol, topishmoq va boshqa folklor janrlari avloddan-avlodga o'tib kelgan xalq donishmandligi, axloqiy mezonlari va estetik qarashlarini o'zida mujassamlashtiradi. O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, folklor janrlarini ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli joriy etish uchun mustahkam nazariy asos, ilmiy jihatdan asoslangan metodik tamoyillar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarning oqilona qo'llanilishi talab etiladi. Yoshga moslik, kompleks yondashuv, faollik va ijodiy yo'nalganlik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar uyg'unligi, emotsional-estetik ta'sir tamoyillari folklor materialini o'rgatishning ilmiy-metodik asoslarini tashkil etadi.

Folklor namunalarini o'rgatishning samarali shakl va usullari sifatida hikoya, suhbat, sahnalashtirish, tadqiqot-

izlanish, loyiha texnologiyasi, interaktiv usullar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish keng tatbiq etilishi maqsadga muvofiqdir. Bunda o'qituvchining metodik mahorati, didaktik materiallarning sifati va oila bilan hamkorlikning samaradorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Folklor janrlari orqali milliy urf-odatlarini qadrlashga o'rgatishning ishlab chiqilgan amaliy modeli motivatsion-tayyorgarlik, asosiy o'zlashtirish va ijodiy qo'llash bosqichlarini o'z ichiga oladi. Ushbu model o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, an'analarga sodiqlik, ona zaminga muhabbat va madaniy meros uchun mas'uliyat hislarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Yakun yasab aytganda, folklor - yosh avlodning ma'naviy-axloqiy kamoloti uchun yaratilgan oltin xazinadir. Uning ta'limiy-tarbiyaviy salohiyatidan oqilona foydalanish hozirgi kun pedagogikasining eng dolzarb vazifalaridan biridir. Bu vazifani muvaffaqiyatli hal etish o'sib kelayotgan avlodda mustahkam milliy o'zlik, vatanparvarlik va madaniy meros uchun chuqur mas'uliyat hissini shakllantirishning kafolati hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- [1] O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-son "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. – lex.uz.
- [2] Imomov K., Mirzayev T., Sarimsoqov B., Safarov O. O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi. - Toshkent: O'qituvchi, 1990. – 38-bet.
- [3] Jo'rayev M. O'zbek xalq ertaklari poetikasi. - Toshkent: Fan, 2018. – 24-bet.
- [4] Safarov O. O'zbek xalq og'zaki ijodi. - Toshkent: Musiqa, 2010. – 87-bet.
- [5] Mirzayev T. O'zbek xalq dostonlari. - Toshkent: Fan, 2008. – 112-bet.
- [6] Madayev O., Sobitova T. Xalq og'zaki poetik ijodi. - Toshkent: Sharq, 2010. – 56-bet.
- [7] Yo'ldoshev Q., Yo'ldosheva M. Badiiy tahlil asoslari. - Toshkent: Kamalak, 2016. – 142-bet.
- [8] Husainova Z. Boshlang'ich sinflarda folklor namunalari o'rgatish metodikasi. - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019. – 45-bet.
- [9] Karimov N. Milliy qadriyatlar va ta'lim. - Toshkent: Ma'naviyat, 2020. – 67-bet.
- [10] Tursunov S. Adabiyot o'qitish metodikasiga oid asar. - Toshkent: O'qituvchi, 2015. – 198-bet.